

Πρέπει να γίνει η Ευρώπη παγκόσμια δύναμη;

Του Πάνου Νικολόπουλου

Ένα από τα σημαντικότερα ζητήματα που θα έπρεπε να απασχολήσουν τους ευρωπαίους ψηφοφόρους στις προσεχείς ευρωεκλογές είναι ο ρόλος τον οποίο επιθυμούν να διαδραματίσει η ευρωπαϊκή ένωση στην παγκόσμια πολιτική σκηνή. Καλούμαστε δηλαδή οι ευρωπαίοι πολίτες να απαντήσουμε στο ερώτημα κατά πόσο αποδεχόμαστε την επικυριαρχία μίας μόνο παγκόσμιας υπερδύναμης, των ΗΠΑ, ή αν επιθυμούμε έναν κόσμο πολυπολικό, στον οποίο η παγκόσμια κυριαρχία θα διαμορφώνεται ως αποτέλεσμα ισορροπιών περισσότερων ισχυρών δυνάμεων, όπως η Ευρωπαϊκή ένωση, η Κίνα, η Ρωσία.

Στην πρόταση ότι είναι αναγκαίο η ευρωπαϊκή ένωση να λειτουργήσει ως ένα αντίπαλο δέος προς τις ΗΠΑ και ως μία άλλη παγκόσμια εξισορροπητική δύναμη στην παγκόσμια σκηνή αντιτάσσεται συνήθως η κριτική ότι και η ευρώπη ως παγκόσμια δύναμη δε θα διαφέρει από τις ΗΠΑ, θα είναι και αυτή ιμπεριαλιστική και θα προωθεί τα οικονομικά συμφέροντα των κρατών-μελών της σε βάρος του τρίτου κόσμου, ενώ η ανατροπή του σημερινού κυρίαρχου πολιτικού σκηνικού μπορεί να προέλθει μόνο από τους αγώνες των αντιπαγκοσμιοποιητικών και αντιπολεμικών κινημάτων. Απέναντι στην κριτική αυτή θα επιχειρηθεί στη συνέχεια να διατυπωθεί κάποιος αντίλογος.

Η απάντηση στο ερώτημα για τη θέση της Ε.Ε. στην παγκόσμια πολιτική σκηνή δε σχετίζεται κατ' αρχήν με τα χαρακτηριστικά που θα έχει η παρουσία της, αλλά με το ίδιο το γεγονός του αν θα έχει αυτοδύναμο ρόλο ή θα παραμείνει δορυφόρος των ΗΠΑ. Είναι απολύτως βέβαιο ότι στην προσεχή δεκαετία ή εικοσαετία η Κίνα θα αναδειχθεί σε υπερδύναμη αντίπαλη των ΗΠΑ, ενδεχομένως δε να συμβεί το ίδιο και με τη Ρωσία. Εάν η Ε.Ε. δεν έχει θέσει ως στόχο να αναδειχθεί επίσης σε παγκόσμια δύναμη αντίρροπη των παραπάνω κρατών, η μοίρα της είναι προδιαγεγραμμένη. Θα παραμείνει δορυφόρος των ΗΠΑ υποχρεωμένη να στηρίζει τα συμφέροντα και τη διατήρηση της ισχύος της και από την πολιτική αυτή οι ευρωπαίοι πολίτες θα επωφελούνται μόνο σε όσο βαθμό τα συμφέροντα των ΗΠΑ και του λαού της συμπίπτουν με τα δικά τους. Παράλληλα οι ευρωπαϊκοί λαοί θα υφίστανται τις αρνητικές συνέπειες της πολιτικής των ΗΠΑ, την οποία συχνά δε θα έχουν επιλέξει ή συναποφασίσει, ενδεχομένως δε να είναι και αντίθετοι. Εάν λοιπόν η Ευρώπη δεν επιθυμεί να επιφυλάξει στον εαυτό της μία τέτοια μοίρα, δεν έχει άλλη επιλογή από το να συγκροτηθεί σε ισχυρό αυτοδύναμο πόλο παγκόσμιας ισχύος.

Εάν υποτεθεί εξάλλου ότι η Ε.Ε. αποτελεί παγκόσμια δύναμη με χαρακτηριστικά νεοφιλελεύθερα και ιμπεριαλιστικά, οι γεωπολιτικές της επιδιώξεις δε θα συμπίπτουν πάντα με τις αντίστοιχες των ΗΠΑ. Θα συμβαίνει συχνά να αναφύονται αντικρουόμενα συμφέροντα για τη

διαχείριση ενεργειακών πηγών ή για την επίλυση διεθνών κρίσεων με ειρηνικό τρόπο ή με στρατιωτική επέμβαση. Στην προσπάθεια να αποφευχθεί η σύγκρουση ΗΠΑ-Ε.Ε. θα αναζητούνται εξισορροπητικές λύσεις, από την επιλογή των οποίων ενδέχεται να προκύπτουν οφέλη για το βιοτικό επίπεδο των λαών, την προστασία του περιβάλλοντος, τη διεύρυνση της δημοκρατίας και τη διαφύλαξη των πολιτιστικών παραδόσεων.

Μία άλλη διάσταση της ευρωπαϊκής φυσιογνωμίας, που μπορεί να διαδραματίσει θετικό ρόλο στη διαμόρφωση της παγκόσμιας πολιτικής, είναι η παράδοση της κοινοβουλευτικής δημοκρατίας και της προστασίας των ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων. Ενώ τα στοιχεία αυτά χαρακτηρίζουν και την αμερικανική δημοκρατία, υλοποιούνται με τρόπο και στο βαθμό που συμβαδίζουν με τις γεωπολιτικές επιλογές και συμφέροντα της πολιτικής της υπερδύναμης, ενώ δεν υπάρχουν κοινωνικά κινήματα ικανά να ανατρέψουν την πολιτική αυτή και να επιβάλουν την πρόταξη των κανόνων της δημοκρατίας και της προστασίας των ατομικών ελευθεριών. Αντίθετα στον ευρωπαϊκό χώρο οι αρχές της δημοκρατικής λειτουργίας του πολιτεύματος, του κράτους πρόνοιας και της προστασίας των ατομικών ελευθεριών έχουν μία αυτονομία σε σχέση με τα γεωπολιτικά συμφέροντα των κρατών και υπάρχει ένα ελάχιστο όριο πέρα από το οποίο τα μαζικά κινήματα δεν επιτρέπουν συνήθως να παραμεριστούν εν όψει της πρόταξης γεωπολιτικών συμφερόντων. Τα χαρακτηριστικά αυτά μίας Ευρώπης παγκόσμιας υπερδύναμης δε μπορεί παρά να διαχέονται στο παγκόσμιο πολιτικό περιβάλλον επιδρώντας εξισορροπητικά υπέρ της ειρήνης, της δημοκρατίας και των λαϊκών συμφερόντων.

Βέβαια μόνη η επιθυμία να αποτελέσει η Ε.Ε. μία παγκόσμια υπερδύναμη δεν αρκεί για την επίτευξη του στόχου αυτού. Μεταξύ των κρατών-μελών της Ε.Ε. εκδηλώνεται συχνά έντονος εθνικισμός και αντικρουόμενα συμφέροντα σε ζητήματα τόσο διεθνούς πολιτικής, όσο και εσωτερικής λειτουργίας της Ε.Ε. και της ενιαίας αγοράς. Πολύ δε περισσότερο απέχει η Ε.Ε. από το να αποτελέσει πόλο παγκόσμιας στρατιωτικής ισχύος, ικανό να επιλύει μόνος του τις αναφυόμενες διακρατικές ή άλλης μορφής διεθνείς κρίσεις χωρίς τη συνδρομή των ΗΠΑ. Η απόκτηση όμως αυτοδύναμης στρατιωτικής παρουσίας από την Ε.Ε., εκτός από την πολιτική βούληση των κρατών-μελών, απαιτεί και τις αναγκαίες επενδύσεις, οι οποίες θα έχουν ως αποτέλεσμα αντίστοιχη συρρίκνωση των υπόλοιπων οικονομικών προγραμμάτων, γεγονός που συνεπάγεται πολιτικό κόστος για την ίδια την Ε.Ε. και τα κράτη μέλη. Και από τη σκοπιά λοιπόν αυτή η επιλογή του στόχου να εξελιχθεί η Ε.Ε. σε παγκόσμια υπερδύναμη σηματοδοτεί ένα ρίσκο.

Οι επισημάνσεις που προηγήθηκαν μαζί με το καίριο ερώτημα κατά πόσο θα είναι κατορθωτή η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση στο σημερινό παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον χωρίς να εξελιχθεί η Ε.Ε. σε παγκόσμια υπερδύναμη στοιχειοθετούν ένα πλαίσιο προβληματισμού για όλους τους ευρωπαίους πολίτες απέναντι στις προκλήσεις που καλούνται να

αντιμετωπίσουν στις προσεχείς ευρωεκλογές αναφορικά με το μελλοντικό ρόλο της ευρωπαϊκής ένωσης.